

א. "דוברות ב' במסורה" ב. תפילת הדרך בין מבוא חורון לשעלבים רבתי

הרב אהרן מרצבך, רב קיבוץ שעלבים

לכבודו של מורנו
הרב יונה דברת שליט"א
ורעייתו הרבנית נעמי שתח'
לרגל הגיע הרב לגבורות

א. "דוברות ב' במסורה"

"כֵּן בְּנוֹת צְלִפְחָד דִּבְרַת נְתַן תְּתֵן לָהֶם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אָחֵי אֲבֵיהֶם..." (במדבר כו, ז)
ובבעל הטורים: דוברות. ב' במסורה. 'כן בנות צלפחד דוברות'. 'ואני אשימם
דוברות בי'. כוונתו לפסוק במלכים א פרק ה פסוק כג, מתוך תשובת חירם מלך
צור לבקשת שלמה המלך שיכרתו ארזים לצורך בניין המקדש וישלחו אליו. וכך
אמר חירם (פס' כב-כג):

אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת כָּל חֲפִצְךָ בְּעֵצֵי אֲרָזִים וּבְעֵצֵי בְרוֹשִׁים: עֲבָדִי יִרְדּוּ מִן הַלְּבָנוֹן יָמָה
וְאֲנִי אֲשִׁימָם דְּבָרוֹת בְּיָם עַד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁלַח אֵלַי...

מה רמוז בקשר שבין שני המקורות הללו, האם הדימוי ל'ים', או ל'דוברות', או
ל'דוברות בים'?

נלקט כאן כמה מן הרעיונות שהובאו בספרים (מעט מן הים...), שרובם ככולם נאים
ומתאימים לדרכו של הרב שליט"א בהנהגת עדתו ק"ק מבוא חורון תובב"א, ישוב

1. לפנינו: במדבר 'דברת' (חסר שני ווין), ואילו במלכים 'דברות' (חסר ו' אחת), ובספר 'עיוני חיים' עמד
על כך.

שהוא ראש וראשון להתיישבות המחודשת בארץ נחלת אבותינו אחר מלחמת ששת הימים (בדומה לחיבוב שחיבבו בנות צלפחד את הארץ ורצו בה נחלה), ומתוך ברכה מקרב לב שיזכה להמשיך בעבודת הקודש לאורך ימים טובים וארוכים מתוך בריאות ושמחה, יחד עם הרבנית נעמי שתח'.

(1) ראשית, דברי בעל הטורים עצמו:

כן בנות צלפחד דוברות - שהיו מלאות רוח אלקים וחכמה כים שהוא מלא, כמו שדרשו חז"ל (ב"ב ק"ט, ב) חכמניות היו, דרשניות היו.

ובהערות הרב יעקב קאפל רייניץ²:

ובטמ"ה להרי"ח הוסיף וזהו 'היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה'. ע"כ. והנה דבריו רמוזים גם ע"ד הגימטריא, 'כאניות סוחר' בגיטריא 'כן היו בנות צלפחד'.

ובטמ"ה למהר"ם מרוטנברג: ולכן נז"ן ד'משפטן' (פסוק ה) ארוכה, כלומר משפטן נהוג לדורות כעץ המנהיג את הספינה (ר"ל היינו כדוברות בים).

ואולם מליצת רבינו 'וחכמות כים שהוא מלא' נראה שהוא על פי ישעיה יא, ט 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'.

(2) בשפת אמת בליקוטים מבאר על פי רש"י במלכים שם, שכתב:

אשימם דברות - רפסודות קורא להם בדברי הימים (ב, ב, טו)... קושרין העצים זה עם זה ומציפין אותן על פני המים ומוליכין אותן כמו שמוליכין ספינות. כך בנות צלפחד דמו ל'דוברות' הקשורות זו בזו, לרמוז שהתנהגו באחוזה ונהגו כבוד זו בזו באחדות. ומשום כך סדר שמותן משתנה.

(3) הרב משה צבי וולנר אב"ד אשקלון בספר 'דרושים לחפציהם':

'חכמת נשים בנתה ביתה' כמו ה'דוברות' - אותם ארזים שהובאו לירושלים ומהם נבנה המקדש. וכך גם זכות נשים צדקניות הייתה עומדת לישראל גם בהקמת המשכן וגם בבנין בית המקדש.

(4) בספר 'האיר המזרח' להרב דוד אברהם³:

מדמה את בנות צלפחד ל'דוברות בים' - ההתנהלות בים הסוער על כל משבריו מחייבת עבודה רציפה, שגרה סבלנות והתמדה וחכמה, 'ואלו אשר חכמו ישכילו להכיר את סודות הים ותהלוכותיו ולנצל הים וגליו ומשיטים בו את דוברותיהם. הדוברות - באמצעותם יבוא האדם אל תוך הים, בכוחם יוכל להפיק מהים מלוא התועלת". וכך בנות צלפחד שנאמר עליהן שלא נישאו אלא להגון להם, תניא

2. הערות על בעל הטורים ירושלים פלדהיים תשנ"ו.

3. הוצאת פלדהיים תשס"ד.

א. "דוברות ב' במסורה" ב. תפילת הדרך בין מבוא חורון לשעלבים רבתי • 113

ראב"י אומר אפילו קטנה שבהן לא נישאת פחותה מארבעים שנה, ביטוי לסבלנות ורצון למלא את היעוד במלוא מגמתו ואפילו במחיר ההקרבה, וכך ברצון לנחול בארץ המתינו לשעת הכושר להקריב משפטן לפני ה'.

(5) בספר 'בן לאשרי' להרב יצחק הכהן הוברמן⁴:

בספרים הקדושים כתבו שה'ים' דומה ל'עלמא דאתכסיא', דכל מה שיש בים יש ביבשה רק שבים הוא מכוסה. כך בנות צלפחד דוברות, "ומה שנעלם זה ממש ע"ה, על זה אמר ואני אשימם דוברות בים החכמה, היינו תורה הקדומה, כמו שפירש רש"י כך כתובה פרשה זו לפני במרום, היינו התורה הקדומה שהקב"ה משתעשע בה בכל יום במרום (שבת פח. ב), ובתורה שנתנה למשה רבינו ע"ה בהר סיני עדיין לא היה מבורר ספק זה, עיין באור החיים הקדוש. ומה שכתב רש"י שראתה עינן מה שלא ראה משה רבינו, ואולי הוא כמו החילוק שבין תלמוד בבלי שיש בו הרבה ספיקות וקושיות, לתלמוד ירושלמי שמסודר בו כל דבר ביתר פשטות"⁵.

ב. תפילת הדרך בין מבוא חורון לשעלבים רבתי

גדרי 'תפילת הדרך' ואמירתה בברכה תלויים בכמה שאלות בסיסיות, שלא כאן המקום להרחיב בהם. הדיון המרכזי הוא האם מחשבים את 'מרחק פרסה' (3840 מטר לפי הגר"ח נאה ו-4608 מ' לפי החזו"א) על פי 'זמן הליכה' (72 דקות), או לפי המרחק שעוברים בפועל⁶. כידוע, יש הנוהגים עקב ספק זה ועוד ספיקות אחרים לומר את תפילת הדרך בתפילה הסמוכה ליציאתו לדרך בתוך ברכת 'שומע תפילה'⁷.

אמנם יש הנוהגים בכל אופן לומר תפילת הדרך בברכה בכל נסיעה במרחק פרסה, וכפי שכתב בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' כא וסיכם בפסקי תשובות ובהערות שם:

אמנם ידוע שמנהג רבים וביניהם גדולי ישראל לומר תפילת הדרך אפילו כשקיימים החששות הנזכרות, וטעם הדבר כי בזמננו עקב ריבוי תאונות הדרכים ניתן לומר שעל פי הדין יש לומר תפילת הדרך גם כשאין שיעור פרסה בין עיר לעיר, כדין מקום שהוא בחזקת סכנה. ועוד שבזמננו שעיקר תפילת הדרך הוא לא מחמת ליסטים וחיות רעות בדרך אלא מחמת סכנת תאונת דרכים, שוב אין

4. בני ברק תשס"א

5. יעויין הסברים נוספים (כולם בפרשת פינחס) ב'אגרא דכלה' לבעל הבני יששכר; עיוני חיים להרב חיים שאול שמאהל לונדון תשס"ט; אמרות ה' להרב משה לייב ליטש ראזענבוים, לבוב תרל"ח; משמרת צבי להרב ברוך צבי הכהן מאשקאוויטש ירושים תשמ"ט; תורת יחיאל להרב עקיבא יוסף שלזינגר, מכון לב העיברי ירושלים תשנ"ה. (יישר כח ל'אוצר החכמה' ופרויקט השו"ת בר אילן).

6. תמצית הדיעות בפסקי תשובות סי' קי ובהערה 64 שם.

7. ראה מאמרו של הרב שמעון וייזר שליט"א בקובץ זכרון 'מים חיים' ישיבת שעלבים תשל"ד

להתחשב באותם ישובים הנמצאים בצידי הדרכים הבינעירוניים אשר חולפים מהם ביעף. ולדברי הפני יהושע (ברכות כט, ב) תפילה זו עיקרה בקשת רחמים, ואפשר לומר אותה אפילו בספק אם חייב בה, ולכן שפיר עבדי אלו המקפידים לומר תפילת הדרך".

על הנוהגים כן לומר תפילת הדרך בברכה כשהם יוצאים מנוף איילון למבוא חורון, וכן ההיפך⁸. המרחק הכולל בנסיעה על הכביש הוא כחמש ק"מ (מלבד עיבורה של עיר שיצא ממנה), שהוא לכל הדעות יותר מפרסה.

ונסיים בהערה קצרה מתוך העיסוק בתפילת הדרך: יש לשים לב לכך שמלבד התפילה על ה'דרך' עצמה וסכנותיה - יש בברכה זו גם משמעות של בקשה על ה'יעד' שעבורו יוצא האדם לדרך: 'ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו'⁹...

ומתוך כך, שנזכה כולנו - כל הישובים הסובבים את עמק איילון [שנעשו בו ניסים גדולים לישראל מימות יהושע בן נון - ועד ימינו אנו, בעצם שיחרורו מעול גויים, ובזכות הגדולה של עול התורה שהתחדש בו, ובעיקר ששמירת שמיטה כמאמרה וההקפדה על שאר המצוות התלויות בארץ הפכו לחלק בלתי נפרד מן ההוויה של החקלאות בעמק איילון] יחד עם כלל ישראל בכל אתר ואתר, להיות בקרוב ממש תחנות של מנוחה ותורה ותפילה לכל עולי הרגלים ומביאי ביכורים בדרכם לעיר הקודש והמקדש ירושלים תובב"א, ומורינו הרב יונה דברת שליט"א בראש כולם.

8. בפשטות נלע"ד - שימיתחם שוק הפירות' הנמצא ב'כיכר' וכן הקרון (מייזון) העומד בצד הכביש לכיוון ירושלים לא מהווים הפסקה לדיעות הנ"ל (וגם בחלק ניכר מן הזמן הם סגורים).

9. הדגשה זו שמעתי מהרב רחמים נסימי שליט"א (שכוונה בזה בדרך לקראת פגישות עם אישי ציבור, ושאר משימות, נוסכת כח וסייעתא דשמיא).